

PERKEMBANGAN TAKAFUL DI MALAYSIA: SATU KAJIAN UNDANG-UNDANG KEWANGAN ISLAM

Mohd. Sadad bin Mahmud
mohdsadad@unisza.edu.my

Fakulti Pengurusan Perniagaan dan Perakaunan
Universiti Sultan Zainal Abidin

Radiyah Abd Kader
radiah@um.edu.my

Fakulti Ekonomi dan Pentadbiran
Universiti Malaya

Abstrak

Makalah ini meneliti perubahan yang berlaku dalam undang-undang yang berkaitan dengan kewangan Islam bagi menyokong industri takaful di Malaysia. Penulisan ini juga akan melihat penerapan undang-undang kewangan Islam dalam memenuhi undang-undang syarak mahupun undang-undang sivil selain perlu mengikuti undang-undang prosedur di mahkamah sivil serta garis panduan yang dikeluarkan oleh Bank Negara Malaysia. Penubuhan mahkamah khusus untuk sektor muamalat di Mahkamah Tinggi Kuala Lumpur membuka ruang dan peluang kepada perkembangan undang-undang muamalat Islam khususnya takaful yang lebih terkehadapan. Sokongan yang berterusan ini amat diperlukan bagi menjana perubahan yang lebih drastik dan fleksibel dalam pembangunan infrastruktur perundangan kewangan Islam di Malaysia, selaras dengan hasrat kerajaan mempromosikan Malaysia sebagai pusat kewangan Islam antarabangsa.

Kata kunci: takaful, undang-undang kewangan Malaysia, undang-undang kewangan Islam, undang-undang Takaful

Abstract

This article inquires into the changes to Islamic finance related laws implemented to support the takaful industry in Malaysia. In addition, this paper will also look at the application of Islamic finance in complying

with Islamic law or civil law and its adherence to legal procedures in civil courts as well as the guidelines issued by Bank Negara Malaysia. One of the innovations is the establishment of special courts for the muamalat at the Kuala Lumpur High Court which have clearly opened a space for the development of Islamic muamalat law, and in particular the takaful. Such positive and continued support is much needed to generate a more drastic change and flexibility in the development of the legal infrastructure of Islamic finance in Malaysia, consistent with the intent and goals of the government to promote Malaysia as an International Islamic Financial Centre.

Keywords: takaful, Malaysia financial law, takaful Law and Islamic financial law.

PENDAHULUAN

Industri takaful di Malaysia berkembang pesat selaras dengan perkembangan industri perbankan Islam. Takaful kini menjadi insurans pilihan bukan sahaja kepada rakyat Malaysia tetapi juga kepada dunia. Perkembangan ini memperlihatkan tawaran alternatif terbaik dalam pengendalian dan pengurusan risiko secara islamik.

Pada dasarnya, takaful dibentuk untuk melengkapkan operasi Bank Islam Malaysia Berhad yang ditubuhkan pada tahun 1983. Penubuhan takaful memberikan alternatif selain insurans konvensional kepada umat Islam yang memerlukan jaminan perlindungan kewangan berlandaskan syariah.¹ Pada 27 Februari 1982, Tan Sri Datuk Ahmad Ibrahim telah membentangkan kertas kerja “Towards an Islamic System” yang mencadangkan agar ditubuhkan Petugas Khas² untuk mengkaji dan mengusulkan penubuhan industri takaful di Malaysia. Untuk mengkaji daya maju penubuhan syarikat insurans Islam, Petugas Khas telah dibentuk oleh Kerajaan pada tahun 1982. Lapornya telah diserahkan kepada Jemaah Menteri pada April 1984.

Hasil kajian Petugas Khas ini mengusulkan penubuhan insurans Islam, iaitu takaful yang bermodalkan sumber daripada Bank Islam Malaysia Berhad dan Majlis-majlis Agama Islam Negeri. Insurans Islam mempunyai aktanya

1 Keputusan Jawatankuasa Fatwa Kebangsaan pada 15 Jun 1972 yang memutuskan bahawa insurans hayat suatu kontrak yang tidak sah kerana mengandungi unsur “gharar” (ketidakpastian), “maisir” (perjudian) dan riba turut dilihat menyumbang kepada penubuhan industri takaful di Malaysia. Islamic Banking & Finance Institute Malaysia, 2007. Buku *Panduan Asas Takaful*. Kuala Lumpur, hlm 49.

2 Petugas Khas terdiri daripada Ulama Syariah Islam, pakar perundangan, Peguam Negara atau wakil, Ketua Pengarah Insurans Malaysia, Pengurus Besar atau Timbalan Pengurus Besar syarikat insurans konvensional yang beragama Islam atau ahli-ahli yang difikirkan layak dan sesuai.

sendiri dan sentiasa diawasi oleh Majlis Pengawasan Syariah. Lanjutan itu, Akta Takaful telah diperkenalkan dan dikuatkuasakan pada 1984. Pengendali takaful yang pertama telah diperbadankan, iaitu Syarikat Takaful Malaysia Berhad pada November 1984.³

DEFINISI TAKAFUL

Kata dasar bagi perkataan takaful ialah *kafala* yang bererti menjamin, menjaga atau memelihara. Takaful merupakan kata nama yang berasal daripada kata kerja *takafala* yang bermaksud saling menjamin, saling menjaga dan saling memelihara. Konsep ini mengandungi prinsip kerjasama, saling membantu dan tanggungjawab bersama yang merupakan asas insurans secara Islam atau takaful.⁴

Takaful merupakan skim yang berasaskan persaudaraan, perpaduan dan bantuan bersama yang menyediakan pertolongan dan bantuan kewangan kepada peserta ketika diperlukan. Peserta juga bersetuju memberikan sumbangan bagi maksud itu.⁵ Definisi lain, takaful ialah kontrak, iaitu apabila seorang bersetuju memberikan sejumlah wang ke dalam tabung yang diuruskan oleh syarikat takaful.⁶ Apabila berlaku sesuatu kemalangan atau kerugian yang mungkin berlaku kepada pemberi wang maka beliau akan dibayar ganti rugi daripada tabung tersebut dengan persetujuan penyumbang lain. Dia juga bersetuju untuk menyumbangkan sebahagian daripada pemberiannya itu kepada penyumbang lain apabila sesuatu kemalangan atau kerugian menimpa penyumbang lain. Bersesuaian dengan konsep *ta'min ijtima'i*, wang simpanan tabung peserta akan digunakan oleh pengendali takaful bagi tujuan mencari keuntungan melalui perniagaan dan pelaburan.⁷ Melalui takaful akan dapat diwujudkan suatu perhubungan yang erat mengikut amalan dan peraturan Islam antara peserta yang berpakat dan bersetuju untuk sama-sama menanggung kerugian atau kehilangan.⁸

3 Fadillah Mansor dan Azman Ismail, 2006. *Konsep Takaful dan Amalannya Di Malaysia: Dinamisme Kewangan Islam di Malaysia*. Kuala Lumpur: Penerbit Universiti Malaya, hlm. 97-98.

4 Joni Tamkin Borhan & Che Zarrina Sa'ari, "The Principle of al-Takaful (Collective Responsibility) in Islam and Its Practice in the Operations of Syarikat Takaful Malaysia Berhad" dlm. *Jurnal Usuluddin* Bil. 17, hlm 33 – 56, 2003.

5 Bahagian 1, Seksyen 2, Akta Takaful 1984, Petaling Jaya: International Law Book Services, hlm 6. (25 Januari 2010).

6 Ab Mumin Ab Ghani, 1999. *Sistem Kewangan Islam di Malaysia*. Kuala Lumpur: Jabatan Kemajuan Islam Malaysia (JAKIM), hlm. 5.

7 Ahmad Hidayat Buang, 1996. "Takaful: Akad Insurans atau Mudarabah?" dlm. *Jurnal Syariah* 4 :1, hlm. 139. Kuala Lumpur: Universiti Malaya.

8 Kuat Ismanto, 2009. *Asuransi Syariah'ah: Tinjauan Asas-asas Hukum Islam*. Yogyakarta, Indonesia: Pustaka Pelajar, hlm. 55.

Skim ini akan menyediakan asas sumbangan yang dapat dikongsi bersama bagi membantu mereka yang ditimpa musibah dan memerlukan bantuan kewangan. Sebagaimana firman Allah SWT dalam surah al-Maidah, ayat 2:

“ ... dan hendaklah kamu bertolong-tolongan untuk membuat kebajikan dan takwa dan janganlah kamu bertolong-tolongan pada melakukan dosa dan pencerobohan ...”

Sebagaimana sabda Rasulullah saw yang diriwayatkan oleh Imam Bukhari dan Muslim :

“Ibarat hubungan dan perasaan orang-orang beriman sesama mereka adalah seperti jasad, apabila salah satu daripadanya ditimpa kesusahan, maka seluruh anggota yang lain juga akan merasainya.”

Prinsip Takaful

a) Al-Takaful

Perkataan al-Takaful dalam bahasa Arab bermaksud saling menjamin atau saling memelihara. Konsep ini mengandungi prinsip kerjasama, bantu-membantu dan tanggungjawab bersama yang menjadi asas sistem insurans Islam.⁹

Dalam al-Quran dan hadis terdapat banyak ayat yang menggesa manusia mengamalkan sifat di atas, antaranya termasuklah firman Allah SWT¹⁰ yang bermaksud:

“Dan hendaklah ada antara kamu satu puak yang menyeru (berdakwah) kepada kebajikan (mengembangkan Islam) dan menyuruh berbuat segala perkara yang baik, serta melarang daripada yang salah (buruk dan keji). Dan mereka yang bersifat demikian ialah orang-orang yang berjaya.”

Sabda Rasulullah SAW¹¹ yang bermaksud:

“Seorang mukmin dengan mukmin yang lain (dalam sesebuah masyarakat) seperti sebuah bangunan yang mana setiap bahagian dalam bangunan itu mengukuhkan bahagian-bahagian yang lain.”

Dalam pengendalian takaful, peserta takaful bersetuju untuk saling menjamin sesama mereka daripada sebarang bencana atau musibah

9 Joni Tamkin Borhan dan Che Zarrina Sa'ari, "The Principle of al-Takaful (Collective Responsibility) in Islam and Its Practice in the Operations of Syarikat Takaful Malaysia Berhad" dlm. *Jurnal Usuluddin*, Bil. 17, hlm 33 – 56, (2003),

10 Al-Quran, surah al-Imran, ayat 104.

11 Diriwayatkan oleh Imam Muslim. Sabda Rasulullah saw yang diriwayatkan oleh Imam al-Bukhari pula ialah " Seseorang tidak boleh dianggap beriman sehingga dia mengasihi saudaranya sebagaimana dia mengasihi dirinya sendiri."

dengan tujuan melindungi sesama mereka. Sehubungan itu, para peserta dalam kumpulan itu juga bersetuju membantu mana-mana peserta dengan memberikan manfaat kewangan bagi meringankan beban jika ditimpa bencana seperti kebakaran, kemalangan dan sebagainya.

b) *Al-Tabarru'*

Konsep ini menjadi asas yang penting dalam kontrak takaful yang selari dengan konsep al-Takaful. *Al-Tabarru'* bermaksud menderma, membuat kebajikan atau mengurniakan sesuatu dengan reda hati untuk tujuan berbakti dan membantu. Oleh itu, konsep perniagaan yang dibina ini merupakan rancangan perlindungan bersama berasaskan perpaduan, rasa tanggungjawab dan perhubungan persaudaraan antara para peserta. Para peserta takaful yang memeterai perjanjian ini bersetuju untuk memberikan bahagian tertentu daripada sumbangan atau carumannya bagi menyediakan bantuan dan sama-sama menanggung mana-mana peserta yang ditimpa musibah sebagai balasan penyertaan dalam khidmat takaful yang dibuat secara *tabarru'*.¹²

Tabarru' merupakan perkara yang amat digalakkan dalam Islam sehingga ganjaran terhadap orang yang melaksanakan *tabarru'* ini digambarkan dengan ganjaran yang berlipat kali ganda. Firman Allah SWT dalam surah al-Baqarah, ayat 261, yang bermaksud:

“Bandingan (derma) orang yang membelanjakan hartanya pada jalan Allah ialah sama seperti sebiji benih yang tumbuh menerbitkan tujuh tangkai; tiap-tiap tangkai itu pula mengandungi seratus biji. Dan (ingatlah) Allah akan melipatgandakan pahala bagi sesiapa yang dikehendakiNya, dan Allah Maha Luas (rahmat) kurniaNya lagi meliputi ilmu pengetahuan-Nya.”

Oleh itu, takaful memberi maksud akad yang khusus dalam konteks perniagaan, iaitu wang yang ditabarru'kan oleh setiap peserta hanya digunakan untuk membantu peserta yang ditimpa musibah atau untuk manfaat peserta takaful sahaja. Dalam hal ini akad takaful akan menetapkan bila dan keadaan syarikat atau pengendali perniagaan takaful sebagai pemegang amanah boleh menggunakan hak dan kuasa yang diberikan oleh para peserta untuk menggunakan wang tersebut.¹³

12 Joni Tomkin Borhan, 2008. *Sistem Takaful di Malaysia: Prinsip Syariah dalam Perniagaan Takaful di Malaysia*. Kuala Lumpur: Penerbit Universiti Malaya, hlm. 45.

13 Mohd Fadzli Yusof, 1996. *Takaful : Sistem Insurans Islam*. Kuala Lumpur: Utusan Publication & Distributor Sdn. Bhd., hlm. 8.

c) Al-Mudarabah

Konsep al-Mudarabah juga kadangkala dikenali sebagai *al-Qiradh*. Menurut istilah sarjana fiqh, perkongsian seperti ini berlaku apabila pemilik menyerahkan harta mereka kepada seseorang untuk diusahakan dan diniagakan. Sekiranya ada keuntungan maka akan dikongsi labanya bersama-sama. Atas dasar tersebut juga amalan ini dinamakan *al-Syarikah* kerana mereka bersama-sama berkongsi keuntungan.¹⁴

Al-Mudarabah juga boleh dikatakan sebagai suatu bentuk perkongsian untung dalam perniagaan. Pihak yang mempunyai modal tetapi tidak mempunyai keupayaan dan pengalaman boleh menyediakan modal tersebut kepada pihak yang berkelayakan untuk melaburkannya dalam bidang pelaburan yang menguntungkan.¹⁵

Dalam hadis yang diriwayatkan Ibn Majah Rasulullah SAW bersabda yang bermaksud:

“Ada tiga perkara yang diberkati, iaitu jual beli secara hutang, *muqarahah* dan mencampurkan barli dan gandum untuk kegunaan rumah bukan untuk dijual.”

Ulama bersepakat bahawa keharusan konsep al-Mudarabah ini berdasarkan dalil al-Quran, al-Sunnah, ijma' dan qias. Sementara itu, jumur ulama berpendapat rukun al-Mudarabah itu mempunyai tiga perkara, iaitu orang yang berakad yang terdiri daripada pemilik modal dan pengusaha. Keduanya, perkara yang diadakan, iaitu modal, usaha dan keuntungan. Ketiganya, *sighah* ataupun kontrak meliputi ijab dan qabul.¹⁶

d) Al-Wakalah

Al-Wakalah ialah konsep yang mewakili seseorang untuk menyerahkan apa yang dilakukannya dan boleh dilakukan oleh orang lain dalam hidupnya. Unsur hidup dikaitkan bagi membezakannya dengan wasiat.¹⁷ Ulama menyatakan keabsahan akad *al-Wakalah* ini sebagaimana firman Allah SWT dalam surah al-Kahfi, ayat 9, yang menyatakan bahawa:

“... sekarang utuskanlah salah seorang daripada kamu membawa wang perak kami ini ke bandar...”

14 Zulkifli bin Mohamad al-Bakri, 2011. *Kewangan Islam Dalam Fiqh Syafi'i*. Kuala Lumpur: IBFIM, hlm. 400.

15 Joni Tomkin Borhan, 2008. *Sistem Takaful di Malaysia: Prinsip Syariah dalam Perniagaan Takaful di Malaysia*. Kuala Lumpur: Penerbit Universiti Malaya, hlm. 43.

16 Wahbah al-Zuhayli, 1996. *Fiqh Islam wa Adillatuhu*. Beirut, hlm 284.

17 Joni Tomkin Borhan, 2008. *Sistem Takaful di Malaysia: Prinsip Syariah dalam Perniagaan Takaful di Malaysia*. Kuala Lumpur: Penerbit Universiti Malaya, hlm. 47.

Firman Allah SWT¹⁸ yang bermaksud:

“... maka lantiklah orang tengah (untuk mendamaikan mereka itu) seorang daripada keluarga lelaki dan seorang daripada keluarga perempuan...”

Penggunaan akad *al-Wakalah* melibatkan dua pihak, iaitu pewakil dan wakil. Pewakil memberikan kuasa kepada wakil untuk melaksanakan sesuatu urusan yang diperakui oleh undang-undang. Dalam amalan takaful sekarang, peserta bersetuju melantik pengendali takaful sebagai wakil mereka untuk menguruskan dan melaburkan dana mereka. Melalui prinsip ini para peserta memberikan kebenaran mutlak kepada pengendali takaful mengenakan apa-apa uran yang berkaitan dengan pentadbiran termasuklah melantik wakil bagi pihak mereka. Pengendali takaful bebas menguruskan perlindungan kewangan berdasarkan garis panduan Bank Negara Malaysia dan melaburkannya pada tempat yang sesuai berlandaskan prinsip syariah. Hakikatnya, amalan takaful merupakan sistem yang amat bergantung pada kepercayaan peserta kepada pengendali takaful yang dipilih untuk menguruskan urusan kewangan mereka.

UNDANG-UNDANG KEWANGAN DI MALAYSIA

Perbankan Islam

Amalan perbankan Islam di Malaysia telah bermula sejak sekian lama. Bentuk terawal aktiviti perbankan Islam secara teratur telah bermula dengan tertubuhnya Perbadanan Wang Simpanan Bakal-Bakal Haji pada bulan September 1963.¹⁹ Perbadanan ini telah ditubuhkan untuk dijadikan institusi bagi umat Islam membuat simpanan sebagai persediaan mengerjakan ibadat haji ke tanah suci Mekah.²⁰ Penubuhan badan ini dianggap sebagai satu permulaan yang positif kepada penubuhan bank Islam. Institusi ini dianggap sebagai peneraju kewangan Islam pertama di dunia yang mengamalkan operasi perbankan berdasarkan syarak. Pada tahun 1969, Perbadanan telah bergabung dengan Pejabat Urusan Haji bagi membentuk Lembaga Urusan dan Tabung Haji yang kini dikenali sebagai Lembaga Tabung Haji.²¹

18 Al-Quran, surah al-Nisa, ayat 39.

19 Dikenali sebagai Pejabat Tabung Haji yang dikanunkan melalui Akta Parlimen Bil 34/62 pada bulan Ogos 1962 yang telah dilancarkan secara rasminya pada bulan September 1963.

20 A. Mumin A Ghani, 1999. *Sistem Kewangan Islam & Perlaksanaannya di Malaysia*. Kuala Lumpur: JAKIM, hlm 237.

21 Abdul Halim Ismail, 1983. *Bank Islam Malaysia Berhad: Structure and Functions, Seminar on Current Trends & Development of the Banking Industry in Malaysia*. Kuala Lumpur: Public Bank, hlm 54.

Semenjak tahun 1970-an, bank berteraskan Islam telah ditubuhkan di seluruh dunia. Contohnya, Nasser Social Bank, Mesir pada tahun 1972, Islamic Development Bank, Arab Saudi pada 1975, Dubai Islamic Bank, UAE pada 1975, Faisal Islamic Bank of Egypt & Sudan di Mesir dan Sudan pada 1977, Kuwait Finance House, Kuwait pada 1977, Jordan Islamic Bank, Jordan pada 1978, Bahrain Islamic Bank, Bahrain pada 1979 dan banyak lagi selepasnya. Almarhum Raja Faisal bin Abdul Aziz al-Saud dari Arab Saudi dianggap sebagai orang yang memainkan peranan yang penting dalam pertumbuhan dan perkembangan ekonomi dan kewangan Islam.²²

Perkembangan pesat ini telah merebak ke Malaysia. Melalui resolusi yang dikemukakan oleh Kongres Ekonomi Bumiputera Kedua,²³ peserta kongres telah mendesak kerajaan untuk membenarkan Lembaga Tabung Haji menubuhkan sebuah bank Islam. Penubuhan Jawatankuasa Pemandu²⁴ yang dipengerusikan oleh Raja Tan Sri Mohar Raja Badiozaman telah dilantik untuk mengkaji dan menyediakan laporan untuk memulakan penubuhan Bank Islam di Malaysia. Lembaga Tabung Haji pula dilantik sebagai urus setia Jawatankuasa ini untuk membantu mempercepat proses tersebut.²⁵ Bank Islam pertama telah ditubuhkan dan memulakan operasinya pada 1 Julai 1983.²⁶ Sejak tarikh tersebut industri perbankan dan kewangan Islam telah berkembang pesat dan maju di Malaysia. Penyenaraian Bank Islam di Bursa Utama, Bursa Saham Kuala Lumpur pada 17 Januari 1992 telah menyemarakkan lagi perkembangan ini.²⁷

Oleh sebab urusan perbankan Islam terletak dalam senarai persekutuan maka lahirlah Akta Bank Islam 1983 yang diluluskan oleh Parlimen. Kerajaan persekutuan dengan kuasa yang ada telah memberikan tempoh 10 tahun kepada Bank Islam Malaysia Berhad (BIMB) untuk beroperasi sebagai satu-satunya bank Islam yang di negara ini ketika itu. Hanya pada tahun 1993 Bank Negara Malaysia telah memperkenalkan skim perbankan tanpa faedah (kini dikenali sebagai Skim Perbankan Islam) dan bank konvensional dibenarkan

22 Sudin Haron, 1996. *Prinsip dan Operasi Perbankan Islam*. Kuala Lumpur: Berita Publishing, hlm. 10.

23 Abdul Halim Ismail, 1983. Kertas kerja Bank Islam Berhad: Structure and Functions, Seminar On Current Trends & Development of the Banking Industry in Malaysia, Public Bank Berhad, hlm. 54.

24 Ditubuhkan untuk mengkaji pelbagai aspek, seperti penubuhan, bidang operasi dan sebagainya. Jawatankuasa Pemandu juga mengkaji kesesuaian sistem perbankan Islam dan bank Islam dalam konteks perspektif agama, perundangan Malaysia, penerimaan sosial dan lain-lain. Kewujudannya penting untuk menyediakan laporan penubuhan bank Islam yang bersesuaian dengan agama, perundangan dan operasi perbankan itu sendiri harus diteliti. Ab Mumin Ab Ghani, 1999. *Sistem Kewangan Islam & Perlaksanaannya Di Malaysia*. Jakim, hlm 328.

25 Bank Islam Malaysia Berhad, 1984. *Bank Islam, Penubuhan dan Operasi*. Kuala Lumpur, hlm 5.

26 *Utusan Melayu*, 2 Julai 1983, Kuala Lumpur, hlm 1.

27 Bank Islam Malaysia Berhad, 1983, *Laporan Tahunan 1992*, Kuala Lumpur, hlm 13.

menjalankan urusan perniagaan Islam.²⁸ Sejak itu, bank perdagangan, bank saudagar dan syarikat kewangan mula menawarkan produk dan perkhidmatan perbankan Islam di bawah Skim Perbankan Tanpa Faedah. Namun begitu, institusi ini dikehendaki mengasingkan dana dan aktiviti urus niaga perbankan Islam daripada urus niaga perbankan konvensional bagi memastikan tiada percampuran dana antara kedua-duanya.²⁹

Semenjak Skim Perbankan Tanpa Faedah dilancarkan pada 4 Mac 1993, skim perintis yang melibatkan tiga buah bank konvensional telah ditubuhkan. Bank yang terlibat termasuklah Malayan Banking Berhad, Bumiputra Malaysia Berhad dan United Malayan Banking Berhad (RHB Bank Berhad) yang menawarkan 21 produk perbankan Islam. Sehingga suku tahun pertama 1997, sebanyak 51 buah institusi kewangan menyertai skim ini, meliputi 25 bank perdagangan, 22 syarikat kewangan dan empat bank saudagar.³⁰ Pada 1 Oktober 1999, Kementerian Kewangan dengan kerjasama Bank Negara Malaysia telah menubuhkan sebuah lagi bank Islam, iaitu Bank Muamalat Malaysia Berhad.³¹

Sehingga tahun 2011, institusi perbankan yang berdaftar dengan Bank Negara Malaysia sebanyak 17 bank Islam dan empat bank Islam antarabangsa telah beroperasi. Di samping itu, terdapat 60 buah syarikat insurans dan operator takaful yang menjalankan perniagaan ini di Malaysia. Jumlah ini termasuk 12 operator takaful, satu operator takaful antarabangsa dan empat operator re-takaful.³²

Undang-undang Syariah dan Sivil

Berdasarkan Akta Bank Islam 1983 atau Akta Bank dan Institusi Perbankan 1989, institusi perbankan Islam boleh melaksanakan apa-apa perniagaan berlandaskan undang-undang syariah memandangkan tiada undang-undang khusus muamalat Islam di Malaysia. Hal ini berlaku kerana akta tersebut tidak memberikan peruntukan yang jelas mengenai definisi perbankan Islam dari segi aspek syariah.³³ Walaupun begitu, operasi institusi perbankan Islam di Malaysia bukan sahaja perlu memenuhi undang-undang syarak mahupun

28 Sudin Haron, 1996. *Prinsip dan Operasi Perbankan Islam*. Kuala Lumpur: Berita Publishing, hlm 22.

29 Fadillah Mansor & Nor 'Azzah Kamri, 2006. *Dinamisme Kewangan Islam di Malaysia*. Kuala Lumpur: University of Malaya Press, hlm. 74.

30 Mustafa Dakian, 2005. *Sistem Kewangan Islam: Instrumen, Mekanisme dan Perlaksanaannya di Malaysia*. Kuala Lumpur: Utusan Publications dan Distributors, hlm. 56.

31 Bank Muamalat Malaysia Berhad, (t.t.). *A Quick Guide on Bank Muamalat Products and Services*. Kuala Lumpur: BMMB, hlm 1.

32 Sila semak senarai 2011 dalam www.bnm.gov.my/microsites/financial/0201_fi_list.htm

33 Noor Inayah Yaakub, 2007. *Perkembangan Undang-undang Perbankan Islam Sejak Merdeka: Persidangan Undang-undang Tuanku Ja'afar 2007*. Fakulti Undang-undang UKM, hlm. 395.

undang-undang sivil malah perlu mengikuti undang-undang prosedur mahkamah sivil serta garis panduan yang dikeluarkan oleh Bank Negara Malaysia. Kelancaran pembangunan sistem perbankan Islam terpaksa melalui proses pelarasan undang-undang syariah dan sivil tanpa membelakangkan prinsip syariah yang menjadi teras sistem perbankan Islam ini.³⁴

Prinsip syariah yang diaplikasikan dalam operasi perbankan Islam, seperti *Uqud Al-Mua'adhat* (jual beli), *Attabarua't* (derma), *Uqud Isytirak* (perkongasian), seperti mudarabah (perkongasian untung), *musyarakah* (perkongasian untung dan rugi) dan *muzaraa'* (perladangan). *Uqud Tawsiqat* (jaminan), seperti *Kafalah*, *al-Rahnu* dan *Hawalah*, *Uqud Itlaqat* (umum) atau *A'mal Insan*, seperti *wakalah* (ejen), *Uqud Taqyiydat* (halangan) seperti *Taflis* (mufli), *Uqud Isqatat* (gugur hak), *Ibra'* (rebat), *Muqasah* (set off) dan *Uqud Hifz* (deposit) seperti *Wadiah* (simpanan). Undang-undang sivil pula memperuntukkan dengan jelas undang-undang berkaitan, seperti Akta Kontrak 1950, Akta Jualan Barangan 1957, Kanun Tanah Negara 1965, Akta Syarikat 1965, Akta Sewa Beli 1967, Akta Suruhanjaya Syarikat 1993, Akta Duti Setem 1959, Akta Pencegahan Wang Haram 2001 dan Undang-undang Prosedur di Mahkamah.

Aplikasi penyelarasan undang-undang sivil dan syariah dapat dilihat dalam produk pembiayaan perumahan Bai' al-Bithaman Ajil. Undang-undang syariah mensyaratkan rukun jual beli yang wajib dipatuhi dan aset yang dibenarkan oleh hukum syarak berlandaskan konsep jual beli dengan bayaran ansuran. Hak jual beli seperti khiyar majlis dan khiyar aib perlu diberikan kepada pelanggan yang ingin mendapatkan pembiayaan ini, sebagaimana dalam kes *Affin Bank Berhad lwn Zulkifli Abdullah*.³⁵

Perlembagaan juga telah meletakkan kes yang melibatkan hal ehwal perbankan Islam di bawah bidang kuasa mahkamah sivil, walaupun prinsip muamalat termasuk di bawah undang-undang syariah. Undang-undang syariah ini sepatutnya berada di bawah bidang kuasa kerajaan negeri memandangkan urusan kontrak, perniagaan dan perbankan terletak dalam senarai persekutuan.³⁶ Semua prosedur menurut peruntukan undang-undang sivil seperti Akta Bankrupsi 1967, Akta Syarikat 1965, Peraturan Mahkamah Tinggi 1980, Peraturan Mahkamah Rendah 1980, Peraturan Mahkamah Persekutuan 1995 dan sebagainya.

34 Zulkifli Hasan, 2007. *Perlaksanaan Sistem Perbankan Islam Di Malaysia : The Development of Economics and Muamalat Practices*. Nilai: USIM, hlm. 127.

35 (2006) 1 CLJ 447. Dalam kes ini Affin Bank telah menyaman Zulkifli Abdullah kerana gagal membayar pembiayaan bagi rumah dua tingkat melalui perjanjian yang dimeterai pada Disember 1997.

36 Jadual 9 Senarai 1 Perlembagaan Persekutuan.

Dalam kaedah ini undang-undang baharu tidak perlu digubal di Parlimen dan hanya perlu diselaraskan untuk memastikan kelicinan pembangunan kewangan dan perbankan Islam di Malaysia.³⁷ Peruntukan undang-undang sivil yang tidak bertentangan dengan prinsip syariah dapat diguna pakai manakala aspek yang berlawanan perlu diubah suai dengan peruntukan undang-undang yang dibenarkan oleh hukum syarak.³⁸

Perkembangan ini memerlukan sokongan kerajaan pusat. Kerajaan negeri tidak mempunyai sumber kewangan yang mencukupi dan memiliki bidang kuasa yang terhad meliputi hal ehwal agama, adat dan tanah. Kerajaan pusat dapat memastikan perkembangan industri ini dapat bergerak dengan lebih pantas dan berkesan dengan sumber ekonomi yang kukuh dan bidang kuasa yang luas.

PERUNDANGAN TAKAFUL DI MALAYSIA

Kerajaan telah menyediakan rangka kerja perundangan dan kawal selia yang kukuh untuk kewangan dan pasaran modal Islam. Rangka kerja ini termasuklah menyediakan dan membangunkan produk yang inovatif serta melahirkan kumpulan cendekiawan dalam bidang syariah dan kewangan Islam selaras dengan hasrat kerajaan mempromosikan Malaysia sebagai Pusat Kewangan Islam Antarabangsa (MIFC). Selain itu, pentafsiran dan kaedah amalan syariah akan diterima pakai dengan mengambil kira pelbagai pandangan dan ijihad yang telah diluluskan oleh penasihat Syariah yang diiktiraf.³⁹

Inisiatif ini membolehkan pembangunan kewangan Islam berjalan dengan teratur dan mengikut kehendak Islam dan mengekalkan keyakinan pelanggan. Persekitaran Syariah yang kondusif juga memastikan Malaysia kekal sebagai pusat inovasi produk yang menghasilkan produk terkini kepada pelanggan yang kian berpengetahuan dan mencabar. Rangka kerja perundangan takaful di Malaysia dapatlah dibahagikan kepada:

Akta Takaful 1984

Pada tahun 1982, kerajaan telah menubuhkan jawatankuasa khas bagi melaksanakan insurans berbentuk Islam. Laporan yang lengkap telah

37 Zulkifli Hasan, 2007. *Perlaksanaan Sistem Perbankan Islam Di Malaysia: The Development of Economics and Muamalat Practices*. Nilai: USIM, hlm. 125.

38 Ahmad Ibrahim, (t.t.), "Legal Framework Of Islamic Banking in Malaysia" dlm. *IKIM*, 1:1, hlm 1.

39 Bank Negara Malaysia, 2006. Buletin Tahunan: Ucaptama Tan Sri Dr Zeti Akhtar Aziz pada Dialog Pengawalselia MIFC dengan Industri Kewangan pada 01 November 2006, Kuala Lumpur, hlm. 181.

dikemukakan oleh jawatankuasa dan telah diluluskan pada tahun 1984. Seterusnya Parlimen telah meluluskan Akta Takaful yang menjadi asas perundangan utama dalam penyelenggaraan dan pelaksanaan operasi pengendali takaful Malaysia.⁴⁰ Akta ini antara lain lebih tertumpu pada pengawalseliaan dan pelesenan sistem yang bertindak sebagai penjamin supaya industri takaful ini dapat beroperasi tanpa menyalahi undang-undang Islam.⁴¹

Akta Takaful 1984 dapatlah dibahagikan kepada empat,⁴² iaitu :

- a) Bahagian I
Merangkumi penterjemahan, klasifikasi dan rujukan perniagaan takaful.
- b) Bahagian II
Menyediakan suasana dan perjalanan perniagaan takaful seperti:
 - (i) Pembatasan dalam penggunaan perkataan takaful, dan syarat pendaftaran.
 - (i) Pembatasan terhadap pengusaha takaful.
 - (ii) Penubuhan dan penyelenggaraan dana takaful.
 - (iii) Pengagihan lebihan.
 - (iv) Penubuhan dan penyelenggaraan dana skim takaful terjamin.
 - (v) Keperluan berkaitan dalam menjalankan perniagaan takaful.
- c) Bahagian III
Memperuntukkan dalam hal-hal:
 - (i) Kuasa yang diberikan kepada Bank Negara dan pelantikan Gabenor sebagai Ketua Pengarah Takaful dalam pengawasan perniagaan takaful.
 - (ii) Kuasa untuk menjalankan pemeriksaan oleh Bank Negara.
 - (iii) Peruntukan untuk menutup dan memindahkan perniagaan pengusaha takaful.

40 Islamic Banking & Finance Institute Malaysia, 2007. *Buku Panduan Asas Takaful*. Kuala Lumpur: IBFIM. hlm. 83.

41 Abdullah @ Alwi Haji Hassan, 2008. *Akta Takaful 1984: Satu Analisis, Sistem Takaful di Malaysia*. Kuala Lumpur: Penerbit Universiti Malaya. hlm. 104.

42 Selain itu, terdapat Akta Insurans 1996 yang mengawal pelaksanaan kawal selia industri insurans di Malaysia. Akta ini menetapkan piawai dan polisi asas yang perlu dipatuhi oleh setiap syarikat insurans. Tujuannya untuk melindungi kepentingan awam, menyebarkan keadilan dan kesaksamaan, memupuk kemampuan dan memainkan peranan pembangunan dalam industri insurans di Malaysia. Sila lihat Akta Insurans 1996 (Akta 553), International Law Book Services, Petaling Jaya.

- d) Bahagian IV
Memperuntukkan hal-hal dalam pentadbiran dan penguatkuasaan perkara seperti:
- (i) Ganti rugi (indemniti).
 - (ii) Penyerahan laporan tahunan dan laporan statistik.
 - (iii) Pengingkar dan penyabit pengingkar.

Bank Negara Malaysia

Sejak ditubuhkan pada tahun 1959, Bank Negara Malaysia telah diamanahkan untuk memelihara kestabilan monetari dan kewangan negara. Sektor kewangan telah dirangka untuk merangkumi sistem kewangan berasaskan konvensional dan Islam bagi memenuhi keperluan pengguna dan sektor perniagaan terkini. Memandangkan Malaysia mempunyai kelebihan dalam kewangan Islam, Bank Negara Malaysia telah mengambil inisiatif mempromosikan negara sebagai pusat kewangan Islam pada peringkat antarabangsa.⁴³

Bank Negara Malaysia juga memberikan tumpuan pada pembangunan institusi kewangan termasuklah Pusat Pendidikan Kewangan Islam Antarabangsa (INCEIF) dan Akademi Penyelidikan Syariah Antarabangsa (ISRA) bagi Kewangan Islam dalam usaha menggalakkan latihan, pendidikan dan penyelidikan bagi meningkatkan tenaga mahir dalam industri perkhidmatan kewangan Islam termasuklah sektor takaful.⁴⁴

a) Majlis Penasihat Syariah

Majlis Penasihat Syariah diwujudkan untuk mengawasi dan memastikan pelaksanaan prinsip syariah dalam perkhidmatan kewangan Islam oleh

43 Pusat Kewangan Islam Antarabangsa Malaysia (MIFC) telah dilancarkan pada Ogos 2006 yang meletakkan Malaysia sebagai pusat kewangan Islam antarabangsa. Pusat ini terdiri daripada rangkaian komuniti pengawal selia kewangan dan pasaran termasuk Bank Negara Malaysia, Suruhanjaya Sekuriti Malaysia, Lembaga Perkhidmatan Kewangan Labuan dan Bursa Malaysia, kementerian dan agensi kerajaan bersama-sama dengan penyertaan industri perbankan, takaful, institusi pasaran modal, institusi pembangunan modal insan dan syarikat perkhidmatan profesional yang bekerjasama dalam kewangan Islam. www.mifc.com

44 International Shari'ah Research Academy (ISRA) ditubuhkan untuk mempromosi penyelidikan dalam bidang syariah dan kewangan Islam serta sebagai tempat penyimpanan pengetahuan Syariah atau fatwa dan kajian tentang isu kontemporari dalam industri kewangan Islam. Tan Sri Dr Zeti Akhtar Aziz, 2006, Ucapan Gabenor Bank Negara Malaysia semasa melancarkan The International Centre for Education in Islamic Finance, Mandarin Oriental, Kuala Lumpur, 23 Mac 2006.

penyedia perkhidmatan di bawah kawal selia Bank Negara Malaysia.⁴⁵ Majlis ini juga berperanan sebagai penasihat kepada Bank Negara Malaysia dalam perkara yang berkaitan dengan syariah.⁴⁶

Infrastruktur perundangan kewangan Islam yang sedia ada, termasuk Akta Takaful 1984, Akta Bank Islam 1983 dan Akta Bank dan Institusi Perbankan 1989 memperuntukkan rangka kerja bagi pembangunan sistem kewangan Islam di Malaysia. Akta ini juga memberikan pengiktirafan sewajarnya kepada sistem kewangan Islam beroperasi seiring dengan sistem kewangan konvensional. Oleh yang demikian, institusi kewangan berteraskan Islam di Malaysia menjalankan operasi dengan kelulusan daripada Bank Negara Malaysia.⁴⁷

Di bawah Akta ini, Majlis diwujudkan di bawah Akta Bank Negara Malaysia (1958) dikekalkan dengan ahlinya yang dilantik oleh Menteri Kewangan. Pelantikan ahli Majlis yang baharu akan dilakukan oleh Yang di-Pertuan Agong. Jika timbul sebarang persoalan berkaitan dengan syariah dalam mana-mana prosiding mahkamah atau penimbang tara berkaitan dengan urusan kewangan Islam, pihak mahkamah atau penimbang tara perlu mengemukakan persoalan tersebut kepada majlis untuk mendapatkan keputusan. Keputusan yang dibuat oleh Majlis Penasihat Syariah wajib dipatuhi.⁴⁸

b) Majlis Pengawasan Syariah

Setiap institusi kewangan Islam khususnya takaful dan perbankan Islam haruslah menubuhkan Majlis Pengawasan Syariah masing-masing. Perkara ini berdasarkan undang-undang seksyen 53A dan 54 Akta 1984, seksyen 3(5)(b) Akta Bank Islam 1983, seksyen 124 (7) Akta Bank dan Institusi Perbankan 1989 dan bahagian VII (1) 51–58, Akta Bank Negara Malaysia 2009.⁴⁹ Majlis ini bertanggungjawab untuk menasihati dan memastikan operasi institusi kewangan Islam menepati rukun dan syarat syariah termasuklah perniagaan dan pembangunan takaful dan perbankan Islam.⁵⁰

Majlis bolehlah dianggap sebagai institusi fatwa moden yang memainkan peranan penting bagi institusi kewangan Islam di Malaysia. Keputusan majlis menentukan kesahihan dan ke-Islaman sesuatu produk, dokumen dan operasi kewangan Islam mengikut syarak. Mahkamah yang membicarakan

45 Lembaga Penyelidikan Undang-Undang, 2010. *Akta Bank Negara Malaysia 2009*, Seksyen 51-58, International Law Book Service: Petaling Jaya, hlm 56-61.

46 IBFIM, 2007. *Buku Panduan Asas Takaful*. Kuala Lumpur, hlm. 79.

47 BNM, 2010. *Laporan Tahunan Bank Negara Malaysia 2009*. Kuala Lumpur, hlm 120.

48 BNM, 2010. *Laporan Tahunan Bank Negara Malaysia 2009*. Kuala Lumpur, hlm 121.

49 Bank Islam, 2009. *Laporan Tahunan 2008/2009*. BIMB: Kuala Lumpur, hlm. 79.

50 Sila lihat Bahagian VII, seksyen 51-58, Akta Bank Negara Malaysia 2009, Hingga 15 April 2010, International Law Book Services, Petaling Jaya, hlm. 56–59.

kes yang melibatkan isu kewangan Islam bolehlah merujuk Majlis Penasihat Syariah untuk mendapatkan pandangan terutamanya yang berkaitan dengan hukum syarak.⁵¹

c) Fasa Perkembangan Takaful

Dalam membangunkan industri takaful secara sistematik, Bank Negara Malaysia telah melaksanakan pendekatan secara berperingkat melalui tiga fasa,⁵² iaitu:

(i) Fasa I (1984 – 1992)

Fasa ini bermula dengan penggubalan undang-undang pengawalseliaan khusus, iaitu melalui Akta Takaful 1984 dan penubuhan pengendali *takaful* pertama pada tahun 1984. Tumpuan utama sepanjang fasa ini ialah penyediaan infrastruktur asas bagi industri *takaful* di Malaysia. Akta yang digunakan sehingga kini telah digubal untuk mengawal pengendalian perniagaan *takaful* dan juga pendaftaran pengendali *takaful*. Akta ini juga memperuntukkan supaya Jawatankuasa Pengawasan Syariah ditubuhkan untuk memastikan operasi perniagaan pengendali *takaful* mematuhi prinsip syariah pada setiap masa.

(ii) Fasa II (1992 – 2000)

Fasa ini menandakan permulaan persaingan dalam industri *takaful* dengan kemasukan satu lagi pengendali *takaful*. Dalam tempoh ini juga didapati peningkatan kerjasama dalam kalangan pengendali *takaful* di rantau ini termasuk pembentukan Kumpulan Takaful ASEAN pada tahun 1995 dan penubuhan ASEAN Retakaful International (L) Ltd. pada tahun 1997. Perkembangan ini telah memudahkan pengendalian *takaful* di Malaysia dan di rantau ini, iaitu meliputi Brunei, Indonesia dan Singapura.

(iii) Fasa III (2001 – 2010)

Fasa ini bermula dengan pengenalan Pelan Induk Sektor Kewangan (PISK)

51 Selain itu, bagi maksud menyediakan satu garis panduan yang efektif dari aspek Pengurusan Risiko, Islamic Financial Services Board (IFSB) yang ditubuhkan pada 2002 telah memperkenalkan dua garis panduan yang perlu dipatuhi oleh institusi perbankan Islam, iaitu “The Standards for Capital Adequacy” dan juga “The Guiding Principles for Risk Management for Islamic financial institutions” di bawah seliaan Bank Negara Malaysia. Garis panduan yang mengikut spesifikasi antarabangsa ini akan membantu institusi perbankan Islam bagi memperkemas lagi amalan sistem perbankan di samping dapat menguruskan risiko dengan lebih berkesan. Tan Sri Dr. Zeti Akhtar Aziz, (2006), Ucapan Gabenor Bank Negara Malaysia semasa “The Second International Conference on Islamic Banking: Risk Management, Regulation and Supervision-Building a Robust Islamic Financial System” di LeMeridien Hotel, Kuala Lumpur pada 7 Februari 2006.

52 IBFIM, 2007. *Buku Panduan Asas Takaful*. Kuala Lumpur, hlm. 77.

pada tahun 2001 dengan beberapa objektif. Antaranya termasuklah untuk menambah baik keupayaan pengendali takaful dan memperkukuh rangka kerja perundangan, syariah dan pengawalseliaan. Bahagian perbankan Islam dan takaful merupakan pelan strategik ke arah merealisasikan hasrat Malaysia menjadi pusat antarabangsa bagi kewangan Islam. Untuk menggalakkan perkembangan industri takaful, Persatuan Takaful Malaysia (MTA), iaitu sebuah persatuan pengendali takaful telah ditubuhkan pada tahun 2002. Persatuan Takaful Malaysia berhasrat memperbaiki pengawalseliaan sendiri industri melalui keseragaman amalan pasaran dan menggalakkan kerjasama pada tahap yang lebih tinggi dalam kalangan pengendali *takaful*.⁵³

Mahkamah Tinggi Malaya Kuala Lumpur

Perkembangan signifikan dalam aspek infrastruktur perundangan perbankan dan kewangan Islam termasuklah takaful adalah dengan penubuhan mahkamah khusus di Bahagian Muamalat, Mahkamah Tinggi Kuala Lumpur. Mahkamah khusus ini mendengar kes muamalat.⁵⁴

Sehubungan dengan itu, Hakim Besar Malaya telah mengeluarkan Arahan Amalan No. 1/2003 yang berkuat kuasa pada 1 Mac 2003 kepada semua pengamal undang-undang.⁵⁵ Mereka dikehendaki mendaftar kesemua kes perbankan dan kewangan Islam di Mahkamah Tinggi Kuala Lumpur dengan menggunakan kod pendaftaran khas, iaitu 22A. Kod baru tersebut bagi membezakan kes perbankan muamalat dengan kes perbankan konvensional yang menggunakan kod 22.⁵⁶ Kes yang didaftarkan di bawah kod muamalat merupakan kes pembiayaan yang melibatkan prinsip Islam. Pembiayaan tersebut meliputi:

a) Uqud Al-Ishtirak (Kontrak Perkongsian Keuntungan)

(i) *Al-Mudarabah* (Perkongsian Keuntungan)

53 Pengendali takaful ialah pentadbir kumpulan wang takaful dan mengurus kumpulan wang tersebut sebagai amanah bagi pihak peserta dan kontrak antara peserta dengan pengendali ditentukan di bawah kontrak "mudarabah" atau "wakalah". Pengendali takaful juga akan mengunderait perniagaan takaful dan bertindak sebagai pentadbir kumpulan wang bagi pihak peserta. Pengendali takaful di Malaysia menjalankan operasi Takaful Am dan Takaful Keluarga berlandaskan undang-undang Islam dan Syariah. Islamic Banking and Finance Institute Malaysia, (2007), Buku Panduan Asas Takaful, IBFIM, Kuala Lumpur, hlm. 62.

54 Bank Negara Malaysia, 2006. *Perniagaan Takaful Am Di Malaysia*. Kuala Lumpur, hlm. 8.

55 Pada ketika ini hanya terdapat seorang hakim khusus untuk mengendalikan kes di bahagian ini iaitu Yang Arif Dato' Rohana bt Yusuf. Badan Kehakiman Malaysia, (2007), Laporan Tahunan Mahkamah-Mahkamah Atasan dan Rendah Malaysia 2006/2007, Putrajaya, hlm 53.

56 The Palace Of Justice, 2005. *Laporan Tahunan Mahkamah-Mahkamah Atasan dan Rendah Di Malaysia 2004/2005*. Putrajaya, hlm 54.

Pihak bank mengeluarkan dana kepada pihak usahawan untuk dilaburkan atau diniagakan dan menjana keuntungan, dan kedua-dua pihak berkongsi keuntungan berdasarkan persetujuan awal seperti pembiayaan projek.

- (ii) *Al-Musyarakah* (Perkongsiian Keuntungan Ekuiti/Usaha Sama)
Bagi membiayai projek melalui pemerolehan/pengapungan syarikat di bursa saham/menganjurkan syarikat pasaran modal/menubuhkan unit ekuiti amanah.

b) Al-Bai' / Al-Tijarah / Al-Dayn (Kontrak Pertukaran Secara Tangguh)

- (i) *Al-Bai' Bithaman Ajil* (Jual Beli secara Tangguh)
Pihak bank membeli aset yang ingin diperoleh dan kemudiannya menjual aset tersebut kepada pelanggan pada harga yang telah dipersetujui berdasarkan harga sebenar aset dicampur dengan margin keuntungan bank. Pihak bank kemudiannya membenarkan pelanggan membuat pembayaran secara ansuran berdasarkan tempoh yang telah dipersetujui seperti pinjaman perumahan.
- (ii) *Al-Bai' Al-Murabahah* (Jual Beli dengan Tangguhan Untung)
Bank membeli atau melantik pelanggan sebagai agennya bagi membeli barangan itu bagi pihak bank dan menyelesaikan harga pembelian daripada dananya sendiri. Pihak bank kemudiannya menjual barangan itu kepada pelanggan itu pada harga yang telah dipersetujui dan membenarkan pelanggan menyelesaikan harga jualan ini secara terma tertangguh seperti pembiayaan modal kerja dan surat kredit.
- (iii) *Al-Ijarah* (Sewaan)
Pembiayaan oleh bank bagi memperoleh hak untuk menggunakan perkhidmatan aset tertentu. Pihak bank membeli aset yang diperlukan oleh pelanggan dan kemudiannya memajakkan aset tersebut kepada pelanggan untuk tempoh tertentu dengan pajakan sewa dan syarat-syarat lain yang dipersetujui oleh kedua-dua pihak.

Penubuhan Mahkamah tersebut khusus untuk mengendalikan kes muamalat, kes perbankan dan kewangan Islam. Perbicaraan dapat dilaksanakan dengan lebih cepat dan seterusnya meningkatkan keyakinan awam kepada perbankan dan kewangan Islam. Kemudahan yang berasaskan prinsip syariah tidak terhad dalam sektor insurans, kewangan dan perbankan Islam malahan sesetengah bank komersil juga turut menawarkan kemudahan perbankan Islam secara terhad.⁵⁷

⁵⁷ The Palace Of Justice, 2004. *Inaugural Report of the Superior and Subordinate Courts in Malaysia*. Putrajaya, hlm 65.

Walaupun kes perbankan muamalat berasaskan prinsip Islam tetapi masih ditadbir dalam lingkungan sistem keadilan sivil. Mana-mana peguam bela dan peguam cara dibenarkan hadir untuk kes perbankan Islam ini asalkan mereka mempunyai kelayakan di bawah Akta Profesyen Undang-Undang 1976.⁵⁸

Kes berkaitan perundangan kewangan Islam yang diputuskan di Mahkamah Tinggi Kuala Lumpur, contohnya kes *Affin Bank Berhad lwn Zulkifli Abdullah*,⁵⁹ telah membuktikan keberkesanan pelaksanaan undang-undang perbankan Islam yang telah dijalankan di mahkamah tinggi sivil (khas). Dalam kes tersebut hakim, Yang Arif Datuk Abdul Wahab Patail⁶⁰ telah memerintahkan rumah yang dibeli melalui konsep *Bai' Bithaman Ajil* dilelong di bawah peruntukan Kanun Tanah Negara untuk mendapat kembali pembiayaan berjumlah RM582,000.

Biro Pengantaraan Kewangan

Bagi melengkapkan sistem mahkamah, Bank Negara Malaysia mengenal pasti proses timbang tara sebagai satu mekanisme penyelesaian pertikaian alternatif untuk perbankan dan kewangan. Timbang tara ialah mekanisme penyelesaian pertikaian yang sesuai bagi mengelakkan proses di mahkamah yang kadangkala mengambil masa yang agak lama dan rumit.

Berdasarkan Akta Bank Negara 2009, Majlis Penasihat Syariah Bank Negara Malaysia merupakan badan autoriti tunggal dalam perkara Syariah yang berkaitan dengan kewangan Islam yang terletak di bawah pengawalseliaan Bank Negara Malaysia. Dengan kedudukan tersebut, Majlis menjadi tempat rujukan mahkamah atau penimbang tara dalam penyelesaian pertikaian yang melibatkan isu Syariah dalam kes perbankan dan kewangan Islam.⁶¹

Oleh itu, Biro Pengantaraan Kewangan telah ditubuhkan sebagai pusat pengantaraan tunggal bagi sektor perbankan dan insurans termasuk perbankan Islam dan takaful di Malaysia. Biro ini menggantikan biro sedia ada untuk industri perbankan dan industri insurans. Biro dijangkakan

58 Keperluan untuk mewujudkan undang-undang prosedur Islam yang berlandaskan prinsip syariah, seperti Kanun Tanah Islam Negara atau Akta Kontrak Islam tidak menjadi isu memandangkan undang-undang sivil sedia ada bertepatan dengan undang-undang syariah. Hanya sekiranya terdapat keperluan yang mendesak untuk menggubal akta baru undang-undang Islam, barulah sesuatu undang-undang itu digubal dan dikuatkuasakan. Zulkifli Hasan, 2007. *Perlaksanaan Sistem Perbankan Islam Di Malaysia : The Development of Economics and Muamalat Practices*. USIM, Negeri Sembilan, hlm. 129.

59 (2006) 1 *CLJ* 447.

60 Bertugas di Bahagian Muamalat, Mahkamah Tinggi Kuala Lumpur mulai 15.02.2002 hingga 14.01.2007. Badan Kehakiman Malaysia, 2007. Laporan Tahunan Mahkamah-Mahkamah Atasan dan Rendah Malaysia 2006/2007, Putrajaya, hlm 53.

61 Bank Negara Malaysia, 2004. *Laporan Bank Negara Malaysia 2003*. Kuala Lumpur, hlm 214.

memberikan khidmat pengantaraan yang lebih cepat dan berkost efektif kepada pengguna yang membuat aduan, pertikaian atau tuntutan terhadap produk dan perkhidmatan yang ditawarkan oleh institusi kewangan.⁶²

Ahli Biro Pengantaraan Kewangan terdiri daripada semua bank perdagangan, syarikat kewangan, bank saudagar, bank Islam, syarikat insurans, pengendali takaful, Malaysian National Reinsurance Berhad, institusi kewangan pembangunan, pengendali sistem pembayaran dan pengeluar instrumen pembayaran. Jumlah kerugian kewangan bagi aduan, pertikaian atau tuntutan tersebut adalah tidak melebihi RM100,000 bagi kes berkaitan perbankan dan kewangan.⁶³ Sementara bagi kes insurans dan takaful RM200,000 bagi produk motor dan kebakaran, RM 5,000 bagi kerosakan harta pihak ketiga dan RM100,000 bagi lain-lain produk.⁶⁴

Selain itu, pelbagai usaha penambahbaikan telah dilakukan oleh Bank Negara dalam rangka kerja perundangan di Malaysia bagi meningkatkan penerimaan orang ramai terhadap produk takaful. Antaranya termasuklah menyediakan garis panduan mengenai larangan terhadap amalan tidak adil dalam perniagaan takaful, amalan nasihat yang wajar bagi pengendali takaful dan agen perniagaan takaful keluarga, menyediakan garis panduan penyata kewangan bagi pengendali takaful dan pelaksanaan sistem statistik pengendali takaful.

KESIMPULAN

Perkembangan undang-undang di Malaysia telah mengalami beberapa fasa perubahan yang mencorakkan struktur dan pentadbiran negara termasuklah undang-undang yang berkaitan dengan kewangan Islam. Undang-Undang berkaitan dengan perbankan Islam dan takaful telah berkembang pesat seiring dengan perubahan ekonomi semasa sejak 1980-an lagi. Malahan takaful menjadi sektor yang penting dan pelengkap dalam struktur kewangan dan perbankan Islam di Malaysia.

Menyedari akan hal ini pihak kerajaan telah mengambil tindakan proaktif dalam membangunkan industri takaful. Peranan aktif Bank Negara Malaysia yang senantiasa melakukan transformasi kewangan Islam telah melicinkan lagi perkembangan industri takaful di Malaysia. Bermula dengan pembentukan Akta Takaful 1984, Majlis Penasihat Syariah dan Majlis Pengawasan Syariah dalam sektor kewangan dan perbankan Islam, penubuhan mahkamah khusus di Bahagian Muamalat, Mahkamah Tinggi

62 Financial Mediation Bureau, (t.th.). *Saluran Bagi Mendapatkan Pembelaan*. FMB, Kuala Lumpur, hlm 1.

63 Kecuali bagi kes penipuan yang melibatkan instrumen pembayaran, kad kredit, kad caj, kad ATM dan cek dengan jumlah yang terlibat tidak melebihi RM25 000.

64 Sila rujuk www.fmb.org.my untuk maklumat lanjut.

Kuala Lumpur bagi mendengar kes pembiayaan yang melibatkan prinsip Islam dan penubuhan Biro Pengantaraan Kewangan telah merancakkan dan memperlicin lagi perkembangan undang-undang kewangan Islam di Malaysia.

Perkembangan ini telah menjadi pemangkin dan pemacu sektor kewangan Islam bukan sahaja di Malaysia malah di rantau Asia Tenggara dan kini ke peringkat global. Situasi ini selaras dengan matlamat dan hasrat kerajaan untuk mempromosikan Malaysia sebagai Pusat Kewangan Islam Antarabangsa (MIFC). Semoga hasrat dan matlamat ini akan membantu memperkembang undang-undang kewangan Islam dan agama Islam itu sendiri ke serata pelosok dunia secara berhemah dan berjaya.

RUJUKAN

(2006) 1 *CLJ* 447.

Ab Mumin Ab Ghani, 1999. *Sistem Kewangan Islam di Malaysia*. Kuala Lumpur: Jabatan Kemajuan Islam Malaysia (JAKIM).

Abdul Halim Ismail, 1983. *Bank Islam Malaysia Berhad : Structure and Functions, Seminar on Current Trends & Development of the Banking Industry in Malaysia*. Public Bank: Kuala Lumpur.

Abdullah @ Alwi Haji Hassan, 2008. *Akta Takaful 1984: Satu Analisis, Sistem Takaful di Malaysia*. Kuala Lumpur: Penerbit Universiti Malaya.

Ahmad Hidayat Buang, 1996. "Takaful: Akad Insurans atau Mudarabah?" dlm. *Jurnal Syariah* 4:1. Kuala Lumpur: Universiti Malaya.

Ahmad Ibrahim, (t.t.). *Legal Framework Of Islamic Banking in Malaysia*. Kuala Lumpur: IKIM.

Akta Bank Negara Malaysia, 2009, (15 April 2010), International Law Book Services: Petaling Jaya.

Akta Insurans 1996 (Akta 553). Petaling Jaya: International Law Book Services.

Akta Takaful 1984, (25 Januari 2010). Petaling Jaya: International Law Book Services.

Badan Kehakiman Malaysia, 2007. *Laporan Tahunan Mahkamah-Mahkamah Atasan dan Rendah Malaysia 2006/2007*. Putrajaya.

Bank Islam Malaysia Berhad, 1983. *Laporan Tahunan 1992*. Kuala Lumpur.

Bank Islam Malaysia Berhad, 1984. *Bank Islam, Penubuhan & Operasi*. Kuala Lumpur.

- Bank Islam Malaysia Berhad, 2009. *Laporan Tahunan 2008/2009*. Kuala Lumpur.
- Bank Muamalat Malaysia Berhad, (t.t.). *A Quick Guide on Bank Muamalat Products and Services*, BMMB: Kuala Lumpur.
- Bank Negara Malaysia, 2004. *Laporan Bank Negara Malaysia 2003*. BNM: Kuala Lumpur.
- Bank Negara Malaysia, 2006. *Perniagaan Takaful Am di Malaysia*. BNM: Kuala Lumpur.
- Bank Negara Malaysia, 2006. Buletin Tahunan: Ucaptama Tan Sri Dr Zeti Akhtar Aziz pada Dialog Pengawalselia MIFC dengan Industri Kewangan pada 01 November 2006, Kuala Lumpur.
- Bank Negara Malaysia, 2010. *Laporan Tahunan Bank Negara Malaysia 2009*. BNM: Kuala Lumpur.
- Fadillah Mansor dan Azman Ismail, 2006. *Konsep Takaful dan Amalannya di Malaysia: Dinamisme Kewangan Islam di Malaysia*. Penerbit Universiti Malaya: Kuala Lumpur.
- Fadillah Mansor & Nor ‘Azzah Kamri, 2006. *Dinamisme Kewangan Islam di Malaysia*, University of Malaya Press: Kuala Lumpur.
- Financial Mediation Bureau, (t.t.). *Saluran Bagi Mendapatkan Pembelaan*. FMB: Kuala Lumpur.
- Islamic Banking & Finance Institute Malaysia, 2007. *Buku Panduan Asas Takaful*. Kuala Lumpur.
- Joni Tamkin Borhan dan Che Zarrina Sa’ari, 2003. “The Principle of al-Takaful (Collective Responsibility) in Islam and Its Practice in the Operations of Syarikat Takaful Malaysia Berhad” dlm. *Jurnal Usuluddin* Bil. 17. Penerbit Kuala Lumpur: Universiti Malaya.
- Joni Tomkin Borhan, 2008. *Sistem Takaful di Malaysia: Prinsip Syariah dalam Perniagaan Takaful di Malaysia*. Penerbit Universiti Malaya, Kuala Lumpur.
- Kuat Ismanto, 2009. *Asuransi Syaria’ah : Tinjauan Asas-asas Hukum Islam*. Yogyakarta, Indonesia: Pustaka Pelajar.
- Mohammad Muslehuddin, 1969. *Insurans dan Hukum Islam (Insurance and Law)*. Diterjemahkan oleh Izuddin Hj. Mohamed & Abdul Rahman Rukaini. Kuala Lumpur: Dewan Bahasa dan Pustaka.
- Mohd Fadzli Yusof, 2006. *Mengenal Takaful*. Petaling Jaya: IBS Buku Sdn Bhd.,
- Mustafa Dakian, 2005. *Sistem Kewangan Islam: Instrumen, Mekanisme dan Perlaksanaannya di Malaysia*. Kuala Lumpur: Utusan Publications & Distributors:

- Noor Inayah Yaakub, 2007. *Perkembangan Undang-Undang Perbankan Islam Sejak Merdeka : Persidangan Undang-undang Yuanku Ja'afar 2007*. Fakulti Undang-undang UKM, Selangor.
- Sudin Haron, 1996. *Prinsip dan Operasi Perbankan Islam*. Berita Publishing, Kuala Lumpur.
- Tan Sri Dr. Zeti Akhtar Aziz, 2006. Ucapan Gabenor Bank Negara Malaysia semasa “The Second International Conference on Islamic Banking : Risk Management, Regulation and Supervision - Building a Robust Islamic Financial System ” di LeMeridien Hotel, Kuala Lumpur.
- Tan Sri Dr Zeti Akhtar Aziz, 2006. Ucapan Gabenor Bank Negara Malaysia semasa melancarkan The Internasional Centre for Education in Islamic Finance, Mandarin Oriental, Kuala Lumpur.
- The Palace Of Justice, 2004. *Inaugural Report of the Superior and Subordinate Courts in Malaysia*. Putrajaya.
- The Palace Of Justice, 2005. *Laporan Tahunan Mahkamah-Mahkamah Atasan dan Rendah Di Malaysia 2004/2005*. Putrajaya.
- Wahbah al-Zuhaili, 1996. *Fiqh Islam wa Adillatuhu*. Damsyik: Dar al-Fikr.
- www.bnm.gov.my/microsites/financial/0201_fi_list.htm
- www.fmb.org.my
- www.mifc.com
- Zulkifli Hasan, 2007. *Perlaksanaan Sistem Perbankan Islam di Malaysia: The Development of Economics and Muamalat Practices*. Negeri Sembilan: USIM.